

NARODOWY ZASÓB BIBLIOTECZNY – POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI

SEMINARIUM W CENTRALNEJ BIBLIOTECIE WOJSKOWEJ, 11 WRZEŚNIA 2007

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich i Centralna Biblioteka Wojskowa (CBW) w Warszawie zorganizowały w dniu 11 września 2007 r. seminarium poświęcone Narodowemu Zasobowi Bibliotecznemu (NZB) pod hasłem. *Narodowy Zasób Biblioteczny – potrzeby i możliwości*. Wcześniej uczestnikom spotkania, czyli bibliotekom wchodzącym z skład NZB, rozesłano 11-punktową ankietę.

Bogaty program jednodniowej sesji, która odbyła się w pomieszczeniach Centralnej Biblioteki Wojskowej, składał się z części ogólnej i szczegółowej, prezentującej rozwiązania organizacyjne stosowane przy tworzeniu zasobów NZB w poszczególnych bibliotekach. Głośnieju, jak przystało na wojsko, przy wystrzale armatnim udostępnieniu zmodernizowanej biblioteki towarzyszyło otwarcie wystawy *Piękne, rzadkie, cenne*, którego dokonała Beata Czekaj-Wiśniewska, kierownik Działu Zbiorów Specjalnych CBW. Obrady sesji zaś uroczyście otworzyli Aleksander Skrabacz, dyrektor CBW, oraz Elżbieta Stefańczyk, przewodnicząca Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i wicedyrektor Biblioteki Narodowej w Warszawie.

W części pierwszej przedstawiono trzy referaty. Ewa Stachowska-Musiał (kierownik Oddziału Zabezpieczenia i Konserwacji Zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie i Przewodnicząca Komisji Ochrony i Konserwacji Zbiorów SBP) w referacie *Uwarunkowania prawne a problemy organizacyjne NZB* mówiła o genezie NZB, jego możliwej definicji (a raczej jej braku), prawnych podstawach, o zespole bibliotek wchodzących w skład NZB, o inspekcji Najwyższej Izby Kontroli przeprowadzonej w 29 bibliotekach sprawdzającej wykonanie Rozporządzenia z 24 XI 1998 r. i jej skutkach, o braku Rady NZB oraz szacunkowej liczbie zbiorów wchodzących w skład Narodowego Zasobu Bibliotecznego w Polsce (wg wyników wspomnianej wyżej ankiety wynosi ona ok. 16 milionów jednostek). Ewa Potrzebicka (zastępca dyrektora Biblioteki Narodowej) w wystąpieniu *Wymogi przechowywania NZB* przedstawiła warunki przechowywania zbiorów cennych i unikatowych zgodnie z wytycznymi norm ISO nr 11799 (z 2006 r.) i normami związanymi o numerach: 9706, 12606, 18902, 18918. Wszystkie one zawierają dostatecznie dużo ustaleń i rozwiązań, które należy zastosować w przypadku polskiego programu ochrony Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Joanna Cichy (zastępca dyrektora Departamentu Dziedzictwa Narodowego w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego) omówiła *Digitalizację zbiorów bibliotecznych, muzealnych i archiwalnych. Zadania resortu kultury w odniesieniu do polityki Unii Europejskiej*, zarówno w zakresie prac już wykonanych, jak i wspólnych dla wszystkich państw Unii.

Część druga sesji przyniosła prezentację rozwiązań organizacyjnych tworzenia NZB w 11 bibliotekach polskich. Beata Czekaj-Wiśniewska z Centralnej Biblioteki Wojskowej w Warszawie określiła przyjęte w CBW kryteria doboru, działania organizacyjne (nałepki oznaczające zasób), wydzielony magazyn. W sumie kolekcja CBW będzie liczyła ok. 100 tys. jednostek. Bożena Piasecka z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kielcach określiła wielkość jej zasobu na 30 tys. jednostek, wśród których znalazło się także piśmiennictwo obce, przechowywane w Dziale Zbiorów Zabytkowych. Referentka zwróciła również uwagę na problemy związane ze zwrotem księgozbiorów podworskich. Hanna Zdunek z Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej przedstawiła stan zakończonych prac nad NZB w tej bibliotece (rezultaty tych dokonań może obejrzeć na domowej stronie pod adresem www.bg.pw.edu.pl). Maria Garczyńska z Biblioteki Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie oszacowała zasób Biblioteki na ok. 23 tys. jednostek i przedstawiła problemy związane z tworzeniem tego zbioru. Marianna Oklińska zaprezentowała zasób Centralnej Biblioteki Rolniczej, na który składają się stare druki i polonica z XIX w., zlokalizowane w Warszawie i w oddziale w Puławach w liczbie ok. 10 tys. jednostek. Dorota Gazicka z Centralnej Biblioteki Geografii i Ochrony Środowiska w Warszawie, posiadającej jeden z najcenniejszych zbiorów kartograficznych w Polsce (ponad 4,5 tys. map i atlasów), podzieliła się uwagami dotyczącymi trudności związanych z ochroną zasobu i przenoszeniem go na inne nośniki. Katarzyna Wodarska-Ogiedel z Biblioteki Muzeum Teatralnego w Warszawie scharakteryzowała te jej zbiory, które powinny wejść do NZB, choć wydaje się, że niektóre z nich tworzą Narodowy Zasób Muzealny. Tadeusz Baj z Biblioteki Muzeum – Zamek w Łańcucie, jako reprezentant prywatnej zamkowej biblioteki Potockich, mieszczącej się w zabytkowych wnętrzach, podkreślał, że szczególnie ochronie podlega nie tylko 25-tysięczny zbiór NZB, ale także substancja całej biblioteki pałacowej. Paweł Wierzbicki z Biblioteki Czartoryskich – Muzeum Narodowego w Krakowie, reprezentował bibliotekę Fundacji Książąt Czartoryskich. Ta wyjątkowa zasobna i ważna dla narodowego dziedzictwa placówka posiada ponad 200 tys. obiektów wymagających zachowania i ochrony w postaci zapisu i udostępnienia ich na innych nośnikach. Jolanta Ociepa z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy poinformowała, że do NZB zakwalifikowano wszystkie publikacje wydane do 1945 r., czyli prawie 50 tys., w tym także ich dublety.

Dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, Zdzisław Pietrzyk stwierdził, że całość zbiorów BJ należałoby włączyć do NZB, bo to przecież druga biblioteka narodowa (w odniesieniu do druków sprzed roku 1800), a także księżnica, która posiada egzemplarz archiwalny polskiej produkcji wydawniczej. Z. Pietrzyk mówił także o pracach nad zachowaniem i ochroną dziedzictwa piśmienniczego w postaci biblioteki cyfrowej PBI i programu „Kwaśny papier”. Postulował także przesunięcie do roku 1850 górnej granicy chronologicznej wyznaczającej w Polsce kategorię starych druków.

Krystyna Piwowarska, kierownik Działu Informacji Naukowej CBW, podsumowała ankietę na temat NZB rozesłaną do bibliotek wchodzących w jego skład. Odpowiedź na ankietę przysłało 37 bibliotek; dane statystyczne zawarte w odpowiedziach na poszczególne pytania są z jednej strony zaskakujące, z drugiej zaś niepokojące. Skomentowała je zresztą bardzo precyzyjnie Ewa Stachowska-Musiał¹.

¹ Ewa STACHOWSKA-MUSIAŁ, *Narodowy Zasób Biblioteczny – koncepcja a realizacja*, Bibliotekarz 2008 nr 2, s. 2–6.

Podsumowując przedstawione na seminarium prezentacje, trzeba stwierdzić, że mimo wyjątkowej poprawy stanu prac nad NZB w poszczególnych bibliotekach (toczą się prace nad wydzielaniem, opracowaniem, zabezpieczaniem zbiorów), w dalszym ciągu brakuje zarówno precyzyjnych kryteriów właściwego zdefiniowania kategorii zbiorów, które mają tworzyć NZB, jak i współpracy oraz koordynacji poczynań w skali całego kraju. Najszybciej i najchętniej podjęto działania w bibliotekach mniejszych, specjalnych, o stosunkowo niewielkich zasobach. W większości z nich stan zaawansowania prac jest bardzo wysoki. Nieco trudniejsza jest sytuacja w bibliotekach dużych, które posiadają zbiory o charakterze uniwersalnym i kilkuset tysięcy zbiorów specjalne, księgozbiory historyczne i unikatowe kolekcje, zarówno polskie, jak i obce.

Dyskusja przyczyniła się do wypracowania wspólnego stanowiska uczestników konferencji w postaci apelu. Jego główne tezy znalazły wyraz w następujących postulatach, które stwierdzały konieczność:

- nowelizacji obowiązujących przepisów prawnych, tak by uwzględniały one uwagi NIK (wnioski pokontrolne z 2000 r.) oraz unijne i światowe uregulowania w zakresie ochrony i ratowania dziedzictwa intelektualnego;
- określenia kryteriów i trybu rejestrowania zbiorów wchodzących w skład NZB;
- określenia obowiązków właścicieli księgozbiorów zapisanych w rejestrze NZB (wdrożeń programów ochrony zbiorów z uwzględnieniem instrukcji na wypadek katastrof);
- ustanowienia trwałych źródeł finansowania prac związanych z ochroną, ratowaniem i dokumentowaniem najcenniejszych kolekcji wchodzących w skład NZB (niezależnie od resortu, któremu podlega instytucja przechowująca te kolekcje);
- reaktywowania (zgodnie z Rozporządzeniem MKiSz z 24 XI 1998 r.) Rady ds. Narodowego Zasobu Bibliotecznego i rozszerzenie jej prerogatyw;
- dokonania zmian w programach nauczania w szkołach i uczelniach kształcących bibliotekarzy w celu poszerzenia ich wiedzy z zakresu ochrony zbiorów;
- systematycznego prowadzenia szkoleń i warsztatów praktycznych z zakresu ochrony zbiorów dla różnych typów bibliotek.

Postulaty te powtarzają prawie w całości tekst *Apelu o kompleksowy program ochrony narodowego zasobu bibliotecznego*, uchwalonego na ogólnopolskiej konferencji „Dziedzictwo kulturowe” w październiku 2006 r. w Warszawie².

Już po seminarium dotarła do wszystkich dobra wiadomość, że 5 listopada 2007 r. minister kultury i dziedzictwa narodowego powołał Radę ds. Narodowego Zasobu Bibliotecznego II kadencji. Mamy nadzieję, że nowa rada, w nowym składzie zrealizuje o wiele więcej postulatów beneficjentów NZB od tej, która działała poprzednio.

Komplet materiałów z tego seminarium ukazał się w wewnętrznym wydawnictwie CBW³.

Jerzy Andrzejewski

² Por. *Dziedzictwo kulturowe. Zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji Warszawa, 16–17 października 2006 r.* Red. Ewa STACHOWSKA-MUSIAŁ, Warszawa: Wydaw. SBP 2006, s. 180–182.

³ *Informator Naukowy Centralnej Biblioteki Wojskowej*, Warszawa: CBW, maj–październik 2007.